

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Julia Söderdahl

Förlusten av en sambo, förlusten av ett hem?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Elsa Trolle Önnerfors

Termin: VT 2014

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR OCH BEGREPP	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte, frågeställningar och avgränsning	4
1.3 Metod	5
1.4 Material och forskningsläge	6
1.5 Disposition	7
2 SVERIGE	8
2.1 Regleringen idag	8
2.2 Diskussioner i förarbeten	9
3 DANMARK	11
3.1 Regleringen idag	11
3.1.1 Något om sambors ekonomiska situation	11
3.1.2 Samboförhållandet upphör till följd av ena sambons död	11
3.2 Diskussioner i förarbeten	12
3.3 Röster i doktrin	14
4 NORGE	16
4.1 Regleringen idag	16
4.1.1 Något om sambors ekonomiska situation	16
4.1.2 Samboförhållandet upphör till följd av ena sambons död	16
4.2 Diskussioner i förarbeten	17
4.3 Röster i doktrin	20
5 TILLBAKA TILL SVERIGE	22
5.1 Röster i doktrin	22

6 ANALYS	24
6.1 Varför bör sambor ges arvsrätt?	24
6.2 Hur bör reglerna utformas?	26
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	30

Summary

Cohabiting couples in Sweden have no right of inheritance. This often leads to financial difficulties for a surviving cohabitant. Many people are unaware of which rules that apply to them and overlook the fact that they need to draw up a will to secure each others future. For cohabitants with children the freedom of testation is limited due to the direct heirs right to a reserved share. Since cohabitation is a common way of living, questions about cohabitants right of inheritance arise. The aim of this essay is to examine the possibility of establishing such a right. What are the pros and cons and how would such a right be designed? Denmark and Norway have recently established new rules in this area. In Denmark, a limited legal right of inheritance was proposed but later rejected. Instead cohabitants have been given an opportunity to draw up a will putting them in the same position as spouses, making it possible to limit the direct heirs right to a reserved share. This regulation was chosen out of consideration to those cohabitants who wants to avoid the regulations that come with marriage, including the right of inheritance. Danish legal scientists, arguing that a right of inheritance is compatible with the wishes of most cohabitants, have criticized the regulation. In Norway, cohabitants with children have been given a limited legal right of inheritance. It was assumed that a right of inheritance was consistent with the will of the majority of this group. The limited amount of the inheritance and the fact that the rules only apply to cohabitants with children has been questioned and in a recent Norwegian inquiry, cohabitations are proposed to be placed on an equal footing with spouses.

There are many arguments pointing towards giving cohabitants in Sweden right of inheritance and there are many ways of designing such a right. Most important is that cohabitants are given an opportunity to secure the future of each other. A legal right of inheritance, however, provides a greater security, and I see indications pointing towards placing cohabitants on equal footing with spouses in a, hopefully, not to distant future.

Sammanfattning

I Sverige har sambor inte arvsrätt efter varandra, något som ofta leder till stora ekonomiska svårigheter för en efterlevande sambo. Många är omedvetna om vilka regler som gäller och tänker inte på att upprätta testamente. För sambor med barn är testationsfriheten dessutom begränsad av barnens laglotter. Då samboförhållanden idag är vanliga och fullt accepterade väcks frågan om arvsrätt för sambor. Syftet med uppsatsen är att utreda möjligheten att införa arvsrätt för sambor, vad talar för respektive emot? Hur skulle en arvsrätt kunna utformas? Vilka lösningar har våra grannländer, Danmark och Norge, vidtagit och hur har diskussionen sett ut där? Båda länderna har nyligen infört regler för sambor på arvsrättens område. I Danmark diskuterades en begränsad legal arvsrätt men i den slutliga lagregleringen infördes istället en möjlighet för sambor att genom testamente likställas med äkta makar. På detta sätt kan bröstarvingarnas laglott begränsas. Valet motiverades bland annat med att hänsyn måste tas till de som valt att leva som sambor för att undvika de rättsföljder som följer av ett äktenskap, däribland arvsrätten. Valet har kritiserats i doktrin där det framhålls att en arvsrätt kan antas vara förenligt med viljan hos de flesta sambor. I Norge har en begränsad legal arvsrätt införts för sambor med gemensamma barn. En arvsrätt ansågs vara överensstämmande med viljan hos majoriteten i denna grupp. Den begränsade storleken och det faktum att sambor utan gemensamma barn inte ges någon arvsrätt direkt utifrån lagen har ifrågasatts. I en utredning kring en ny norsk arvslag föreslås att sambor, även de utan barn, jämföras med makar i arvsrättsligt hänseende.

Det finns mycket som talar för att arvsrätt för sambor bör införas i Sverige och det finns flera tänkbara utformningar. Införandet av en arvsrätt kräver funderingar kring storlek, form och vilka som ska omfattas. Det viktigaste är enligt min mening att sambor ges möjlighet att säkra varandras framtid, men en legal arvsrätt ger ett bättre skydd och från flera håll hörs röster som pekar på ett jämställande av sambor och makar i framtiden.

Förkortningar och begrepp

ALD	Lov 2007-06-06 nr. 515 Arveloven (Danmark)
ALN	Lov om arv (arveloven) av 3 mars 1972 nr. 5 (Norge)
FB	Föräldrabalk (1949:381)
NOU	Norges offentlige utredninger
SamboL	Sambolag (2003:376)
ÄB	Ärvidabalk (1958:637)

Begreppet *sambor* kommer att användas genomgående i uppsatsen. I Danmark används benämningen *ugifte samlevende* och i Norge talar man om *samboer*, men för att underlätta kommer begreppet *sambor* att användas vad gäller alla tre länder.

Med begreppet *självständig arvsrätt* avses en arvsrätt som inte är förenad med efterarvsrätt för den först avlidne sambons/makens släktsarvingar.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Att leva som sambor är idag vanligt och fullt accepterat. Den kronologiska kedjan, samboskap – äktenskap – föräldraskap, är inte längre självklar och många väljer att skaffa barn innan de gifter sig eller förblir sambor livet ut. Det har till och med hävdats att: ”[n]är nya familjer bildas är det samboförhållandet – och inte äktenskapet – som är norm.”¹ I det levande livet märks ofta ingen skillnad på ett gift par och ett sambopar. Skillnaderna visar sig när samboförhållandet upphör. I Sverige ärver inte sambor varandra. För ett par som inte varit förutseende nog att upprätta ett testamente kan ett oväntat dödsfall få förödande konsekvenser även på det ekonomiska planet. Sambor med barn hindras dessutom i sin testamentsfrihet av barnens laglotter. Ska förlusten av en sambo även behöva innebära förlusten av ett hem?

1.2 Syfte, frågeställningar och avgränsning

Syftet med arbetet är att undersöka möjligheterna att införa arvsrätt för sambor och se hur en sådan i så fall skulle kunna utformas. I Danmark och Norge har rättsutvecklingen i frågan kommit längre än i Sverige, det är därför intressant att se vilka lösningar de har valt. I uppsatsen har jag utgått från följande frågeställningar:

- Vad talar för respektive emot en arvsrätt för sambor?
- Hur ser lagstiftningen ut och hur har man resonerat i Danmark och Norge?
- Vilka andra lösningar finns?
- Vilka för- respektive nackdelar finns med olika alternativ?

¹ Boström & Israelsson 2004, s. 644.

² År 2014 beräknas prisbasbeloppet till 44 400 SEK (SCB).

När man ser till en efterlevande sambos rättsställning kan även regler kring förmånstagarförordnande och efterlevandepension aktualiseras. Möjligheten att sitta i oskiftat bo kan också vara betydelsefull, och framförallt i Norge finns det bestämmelser om detta för sambor. Av utrymmesskäl har jag dock valt att avgränsa mig till sambors arvsrätt.

1.3 Metod

Denna uppsats är skriven utifrån en kritisk rättsdogmatisk metod. Den rättsdogmatiska metoden som bygger på rättskälleläran används vanligen av jurister för att fastställa gällande rätt. Syftet med denna uppsats är att se hur rättsreglerna kan utvecklas och förändras. För att uppnå detta krävs kunskap om hur reglerna ser ut idag varför den rättsdogmatiska metoden passar bra. I uppsatsen görs en kritisk granskning av reglerna, som främst utgår från en efterlevande sambos perspektiv.

Uppsatsen har även ett komparativt perspektiv då den svenska regleringen jämförs med sambors arvsrättsliga ställning i Danmark och Norge. Dessa länders rättskulturer och samhällen ligger väldigt nära Sveriges varför deras ställningstaganden och erfarenheter är relevanta att se till för inspiration för hur den svenska rätten ska kunna utvecklas. En annan anledning till varför det är relevant att jämföra med dessa länder är att de båda relativt nyligen infört regler för sambor på arvsrättens område. I Danmark gjordes detta i samband med att en ny arvslag infördes. I Norge infördes de nya reglerna i den befintliga arvslagen men även där är utarbetandet av en ny arvslag på gång. Det har, med andra ord, nyligen gjorts rättspolitiska ställningstaganden i de båda länderna som är värdefulla att studera.

Arbetet inleddes med en genomgång av hur lagstiftningen för sambor ser ut idag i de olika länderna. Därpå följde en undersökning av varför reglerna ser ut som de gör, hur har lagstiftaren resonerat? Sedan såg jag till vad juridiska forskare på området har haft för åsikter i frågan, för att till sist kunna bilda mig en egen uppfattning kring möjligheterna att införa en arvsrätt för sambor i Sverige och hur den skulle kunna utformas.

1.4 Material och forskningsläge

I uppsatsen har jag utgått från lagtext och förarbeten i de olika länderna. För att förstå den danska respektive norska regleringen kring sambor och få en bra överblick har jag använt mig av inhemska läroböcker i arvsrätt och familjerätt. Flera av läroböckerna har även innehållit rättspolitiska avsnitt vilka har varit användbara vid bedömningen av om reglerna utgör en bra lösning eller om det finns bättre alternativ. Jag har även använt mig av argumentation kring sambors arvsrätt i den juridiska doktrinen.

Arvsrätt tillhör inte något av de områden som det skrivs mest om i den juridiska doktrinen. Sambors arvsrätt är dock en fråga som blivit mer och mer aktuell de senaste decennierna i såväl Sverige som Danmark och Norge. Många namn är återkommande både vad gäller läroböcker, artiklar och annan doktrin och det är dessa jag valt att fokusera på.

I den danska forskarvärlden hittar vi Ingrid Lund-Andersen, professor vid Köpenhamns universitet som inriktar sig på familje- och arvsrätt och särskilt på sambors rättsställning. Hennes avhandling i familjeekonomi har använts i uppsatsen och hon är även medförfattare till ett par andra böcker som hänvisas till i uppsatsen.

Övriga författare i det danska avsnittet utgörs av Rasmus Kristian Feldthusen och Linda Nielsen, båda professorer vid Köpenhamns universitet med inriktning på arvs- och familjerätt.

I det norska avsnittet har jag använt mig av läroböcker skrivna av den numera avlidna professorn Peter Lødrup som skrivit mycket om familjerätt och arvsrätt. Medförfattare till böckerna är Tone Sverdrup, professor vid Oslo universitet samt professorn John Asland som var sekreterare i den norska arvslagsutredningen. I hans avhandling *Uskifte* kommenterar han även den nya norska regleringen för sambor.

I Sverige är det främst Margareta Brattström och Anna Singer som har engagerat sig i frågan. Båda två är professorer i civilrätt vid Uppsala universitet med inriktning på bland annat familjerätt och arvsrätt.

1.5 Disposition

I uppsatsen görs en genomgång av frågan om sambors arvsrätt i Sverige, Danmark och Norge. Redogörelsen för respektive land är uppdelad i tre avsnitt: hur lagstiftningen ser ut idag, hur diskussionen har sett ut i förarbeten samt vad forskare på området har haft för åsikter i frågan. Uppsatsen inleds med en genomgång av situationen i Sverige. I kapitel tre och fyra behandlas dansk respektive norsk lagstiftning enligt nämnda uppdelning. Avsnittet innehållande vad som framförts i den juridiska doktrinen i Sverige är placerat efter genomgången av norsk rätt. Där diskuteras bland annat tänkbara regleringar som skulle förbättra en efterlevande sambos ställning. Uppsatsen avslutas i kapitel sex med en analys där jag argumenterar för införandet av en arvsrätt för sambor. Där diskuteras även hur en arvsrätt för sambor skulle kunna se ut samt för- och nackdelar med olika förslag. Analysen bygger på de argument och diskussioner som framförts i arbetet men innehåller även egna reflexioner och ställningstaganden.

2 Sverige

2.1 Regleringen idag

SamboL innehåller några regler som fungerar som skydd för en efterlevande sambos ekonomiska ställning. Enligt SamboL 8 § har den efterlevande möjligheten att bestämma att bodelning inte ska äga rum. Dödsboet har här inget att säga till om, vilket framgår av SamboL 18 § 1 st. Det som ingår i en bodelning mellan sambor är så kallad samboegendom, vilket enligt SamboL 3 § utgörs av bostad och bohag som förvärvats för gemensam användning. Om den efterlevande sambon innehar samboegendom till ett högre värde än vad den bortgångna sambon har, är det mest fördelaktigt för den efterlevande att inte begära bodelning och därmed få behålla all sin samboegendom.

Skulle situationen vara den omvända, det vill säga att det är den avlidna sambon som har samboegendom till ett högre värde, är det en god idé för den efterlevande sambon att begära bodelning. I detta läge kan den så kallade lilla basbeloppsregeln, i SamboL 18 § 2 st., aktualiseras. Den innebär att en efterlevande sambo har rätt att få ut så mycket ur delningen av samboegendomen att det motsvarar två prisbasbelopp².

Bodelningsreglerna i SamboL är emellertid ofta inte tillräckliga för att skydda en efterlevande sambo som vill kunna behålla sitt hem. Vi tänker oss att den avlidna sambon är ägare till den gemensamma bostaden. Den efterlevande sambon kommer då bli tvungen att lämna ifrån sig halva värdet till den avlidna sambons arvingar om bostaden är att betrakta som samboegendom. Utgör bostaden inte samboegendom blir situationen än värre, en efterlevande sambo som vill behålla hemmet måste då köpa ut hela bostaden. Trots att lilla basbeloppsregeln är tänkt som en skyddsregel kan

² År 2014 beräknas prisbasbeloppet till 44 400 SEK (SCB).

man fråga sig hur mycket skydd den ger. Två basbelopp räcker inte långt för en efterlevande sambo som behöver bygga upp ett nytt hem.

Genom att upprätta ett testamente kan sambor se till att skydda varandra. Hur stort detta skydd blir är dock beroende av om det finns bröstarvingar med i bilden. Bröstarvinges rätt att begära jämkning av ett testamente och få ut sin laglott hindrar sambor från att låta varandra ärva fullt ut, ÄB 7 kap. 1 och 3 §§. En bröstarvinge kan välja att inte begära jämkning, se ÄB 7 kap. 3 § 3 st. Att behöva förlita sig på någon annans handlande är dock föga betryggande för en testator som vill säkra sin sambos framtid.

Är bröstarvingen underårig blir det än mer problematiskt. Av ÄB 17 kap. 2 § 2 st. följer att en underårig inte har någon möjlighet att avsäga sig sin arvsrätt. Inte heller den som företräder en underårig har rätt att avstå från arv för den underåriges räkning, vilket framgår av FB 15 kap. 6 §. Detta innebär att företrädaren måste begära jämkning av ett testamente så att den underårige får ut sin laglott.³

2.2 Diskussioner i förarbeten

I förarbetena till den första sambolagen, Lag (1987:232) om sambors gemensamma hem, diskuterades arvsrätt för sambor. Slutsatsen att någon sådan inte skulle införas grundade sig bland annat på att antalet långvariga samboförhållanden antogs vara få. Dessa par förmodades ha gjort ett övervägt val att inte gifta sig och ansågs ha funderat över möjligheten att upprätta testamente. Lagstiftaren nöjde sig således med regler om rätt till bodelning samt den lilla basbeloppsregeln som skydd för en efterlevande sambo.⁴

Under de senaste tio åren har upprepade gånger förslag om arvsrätt för sambor lagts fram i motioner.⁵ Motionerna har konsekvent avstyrkts med

³ Brattström & Singer 2011, s. 112-113.

⁴ Prop. 1986/87: 1, s. 109-110.

⁵ Se bl.a. mot. 2005/06:L244 och mot. 2011/12:C330.

hänvisning till ett uttalande i propositionen till den nya sambolagen om att ”utgångspunkten bör [...] vara att det inte får införas så utförliga regler för sambor att man därigenom åstadkommer vad som skulle kunna betecknas som ett äktenskapsliknande system av lägre dignitet”⁶ Civilutskottet pekar även på att sambor inte har samma rättigheter som äkta makar i något av de övriga nordiska länderna och att sambor i alla de tre länderna är hänvisade till att upprätta testamente med laglotten som begränsning.⁷ Detta kan idag ifrågasättas då både Norge och Danmark infört regler för sambor på arvsrättens område.

⁶ Prop. 2002/03:80, s. 25.

⁷ Bet. 2011/12:CU16, s. 55.

3 Danmark

3.1 Regleringen idag

3.1.1 Något om sambors ekonomiska situation

Danmark har inte någon sambolag. Sambor i Danmark har ingen förmögenhetsgemenskap utan var och en äger sitt och det finns ingen motsvarighet till vad vi i Sverige kallar samboegendom.⁸ När det gäller sambors egendom utgås istället från allmänna förmögenhetsrättsliga regler. Egendom kan med andra ord, tillhöra en av parterna eller vara samägd. För att utjämna de ekonomiska skillnader som kan uppstå vid ett samboförhållandes upphörande har det utvecklats en praxis som innebär att en ekonomiskt sett svagare sambo kan få ett kompensationsbelopp från den andres förmögenhet tilldelat sig via domstol.⁹

3.1.2 Samboförhållandet upphör till följd av ena sambons död

Om en sambo dör är utgångspunkten att uppdelningen av förmögenheten följer äganderätten. Det vill säga varje sambo (i det ena fallet dennes arvingar) behåller sin egendom.¹⁰ Till detta kommer dock det ovan nämnda kompensationskravet, vilket kan aktualiseras även när samboförhållandet upphör till följd av dödsfall.¹¹

År 2008 trädde en ny arvslag i kraft i Danmark. I och med den infördes en möjlighet för sambor att upprätta ett så kallat utvidgat sambotestamente (*udvidget samlevertestamente*), vilket gör vissa av arvsreglerna som gäller för äkta makar tillämpliga, ALD 87 §. Om samborna väljer att i testamentet skriva att de vill ärva varandra utifrån den legala arvsrätt som gäller för makar innebär detta att den efterlevande sambon kommer ärva allt efter den

⁸ Nielsen 2012, s. 63, 66.

⁹ Lund-Andersen 2011, s. 251, 254-255, 335.

¹⁰ Vindeløv, m.fl. 1988, s. 115-116.

¹¹ Feldthusen m.fl. 2014, s. 187.

först avlidna sambon om det inte finns några bröstarvingar (*livsarvinger*). Finns det bröstarvingar ärver dessa och sambon hälften var av kvarlåtenskapen, ALD 9 §.

En viktig sak som skiljer ett utvidgat sambotestamente från inbördes testamenten som svenska sambor kan upprätta, är att det ger större möjlighet att begränsa bröstarvingarnas arv. Som mest kan testatorn låta den efterlevande sambon ärva sju åttondelar av kvarlåtenskapen. Enligt ALD 5 § är en bröstarvinges laglott en fjärdedel av den legala arvslott. Finns det ett utvidgat sambotestamente med i bilden blir bröstarvingens legala arvslott hälften av kvarlåtenskapen, jämför ALD 9 §, laglotten blir således en fjärdedel av halva kvarlåtenskapen, det vill säga en åttondel.¹²

För att ett utvidgat sambotestamente ska vara giltigt måste samborna, vid den första sambons död, ha gemensam bostad och antingen vänta, ha eller ha haft gemensamma barn alternativt ha bott tillsammans i äktenskapsliknande förhållande under de senaste 2 åren, ALD 88 § 2 st. Detta för att samboförhållandet ska ha en viss stabilitet när äktenskapets arvsregler görs tillämpliga.¹³

3.2 Diskussioner i förarbeten

Vi kan konstatera att inte heller Danmark har någon legal arvsrätt för sambor. I betänkandet som föregick den nya arvslagen föreslog utredningen dock en begränsad sådan.

Utredningen konstaterade att en sambos död typiskt sett leder till stora ekonomiska konsekvenser för den efterlevande sambon när de inte upprättat något testamente. En efterlevande sambo kan bli tvungen att sälja hemmet för att bröstarvingarna ska få ut sitt arv. Utredningen uppmärksammade dock att sambor inte är någon homogen grupp där alla har samma önskemål. Vissa har valt att inte gifta sig just för att undvika de rättsverkningar som

¹² Arveloven: af 2008 med kommentarer, s. 471-472.

¹³ Bem. L 100, 15.3.2. Udvidget samlevertestamente.

följer med äktenskapet, däribland arvsrätten. Även denna grupp var utredningen tvungna att ta hänsyn till. Utredningen menade att för att en legal arvsrätt skulle kunna införas krävs det att detta är överensstämmande med viljan hos huvuddelen av de som omfattas. Det bör endast finnas en mindre grupp med andra önskningar och som därmed behöver skriva testamente för att uppnå den rättsliga ställning de önskar.¹⁴

Utredningen tog fasta på samboförhållanden där det finns gemensamma barn. De pekade på att dessa sambor oftast har en tät ekonomisk gemenskap, där de försörjer varandra och barnen. För den här gruppen ansåg utredningen att en viss legal arvsrätt överensstämmer med viljan hos merparten och därför borde kunna införas. Utredningen menade också att det bör finnas ett krav på att samboförhållandet ska ha varat minst två år före dödsfallet för att det ska bli aktuellt med arvsrätt. Sambor utan gemensamma barn, och sambor som visserligen har barn tillsammans men som inte uppfyller tidskravet faller då utanför den legala arvsrätten. Dessa grupper hänvisas till att upprätta testamente. Utredningen framhöll att eftersom förslaget innebär en arvsrätt för personer som inte aktivt uttryckt en vilja att arva varandra bör en sådan uppkomma endast för de sambor där det är någorlunda säkert att detta överensstämmer med deras önskan.¹⁵

Utredningens förslag blev att den efterlevande sambon ärver en fjärdedel av kvarlåtenskapen, beloppet skulle dock högst kunna uppgå till 500 000 danska kronor. Utredningen påpekade att den legala arvsrätten inte ska vara tvingande, utan den ska kunna sättas ur spel genom ett testamente. För de fall när samborna inte uppfyller de uppställda förutsättningarna för den legala arvsrätten men där behovet av en arvsrätt ändå är stort konstruerade utredningen en undantagsregel. I vissa fall där det föreligger särskilda skäl ska det vara möjligt att ge den efterlevande sambon arvsrätt.¹⁶

¹⁴ Bet. 1473, s. 152.

¹⁵ Bet. 1473, s. 154-155.

¹⁶ Bet. 1473, s. 156-159.

Förslaget om legal arvsrätt för vissa grupper av sambor togs dock inte med i det slutliga lagförslaget. Justitiedepartementet (Justiteministeriet) ville inte att ett samboförhållande skulle jämföras med ett äktenskap. De menade att ingående av ett äktenskap, till skillnad från etableringen av ett samboförhållande, utlöser en rad rättsverkningar som par genom att gifta sig väljer ska bli tillämpliga. Något sådant aktivt val förekommer inte när ett samboförhållande ingås. Justitiedepartementet framhöll att lagen måste respektera de sambopar som valt att inte gifta sig just för att undvika de rättsverkningar som följer av ett äktenskap. Till följd av detta togs någon legal arvsrätt inte med i lagförslaget. Däremot ansåg departementet att det var viktigt att ge sambor möjlighet att arva varandra och därför var de positiva till regler om ett utvidgat sambotestamente.¹⁷

3.3 Röster i doktrin

Enligt utredningens förslag fanns det tre olika möjligheter för sambor att arva varandra: det utvidgade sambotestamentet, den legala arvsrätten för sambor med gemensamma barn samt undantagsregeln. Lund-Andersen menar att de olika bestämmelserna i förslaget gör det svårt för ett sambopar att förutsäga vilken rättslig ställning de har. Hon anser att en legal arvsrätt skulle ha gällt även sambor utan barn som levt tillsammans en längre tid, då detta skulle stämma bäst överens med vad den genomsnittlige sambon kan antas vilja. Lund-Andersen tycker inte att den nya arvslagen förbättrat sambors ställning tillräckligt och hon anser inte att så stor vikt bör läggas vid sambor som valt att inte gifta sig för att hålla isär sin egendom, då hon inte ser detta som det typiska samboparet.¹⁸

Flera danska forskare är kritiska mot den valda lösningen i den nya arvslagen och ifrågasätter Justitiedepartementets argument att sambors val att inte gifta sig måste respekteras. De pekar på att många sambor är ovetande om vilka regler som gäller för dem och utgår från att staten har sett till att det finns tillräckligt skydd för en efterlevande sambo då

¹⁷ Bem. L 100, 15.3.1. Legal arvet.

¹⁸ Lund-Andersen 2011, s. 93-95.

samboförhållande är en vanlig och accepterad levnadsform. De påpekar även att det inte alltid rör sig om ett gemensamt val att inte gifta sig. Det kan vara den ekonomiskt sett starkare sambon som är emot ett giftermål, medan den svagare hade önskat det skydd som äktenskapet ger. I en sådan situation är det bara den starkare sambons önskan som respekteras. Det pekas även på situationen när ett hem måste säljas för att få ut minderåriga barns arv och att det knappast kan vara i deras intresse att ha pengar förvaltade på ett konto istället för att de får bo kvar i sitt hem. De danska forskarna konstaterar att de sambor som inte vill ärva varandra har möjlighet att föreskriva detta i ett testamente, och att det vore en bättre lösning än den omvända situation som gäller idag.¹⁹

¹⁹ Feldthusen m.fl. 2014, s. 177.

4 Norge

4.1 Regleringen idag

4.1.1 Något om sambors ekonomiska situation

Norge, liksom Danmark, saknar en sambolag som reglerar sambors rättsliga ställning. Situationen liknar den i Danmark på så sätt att var och en äger sitt och vid ett samboförhållandes upphörande är det ägarförhållandena som styr uppdelningen av egendom. Om en uppdelning efter ägarförhållandena skulle leda till ett orimligt resultat då ena sambon har varit delaktig i, eller möjliggjort en förmögenhetsökning hos den andre, kan det dock bli aktuellt att tillerkänna den sambon ett vederlagsbelopp.²⁰

4.1.2 Samboförhållandet upphör till följd av ena sambons död

I Norge förbättrades läget för en efterlevande sambo år 2009, då det infördes en begränsad legal arvsrätt för sambor.²¹ Lagen kräver att samborna ska ha, ha haft eller vänta gemensamma barn för att de ska kunna göra gällande arvsrätt, ALN 28b §.

Arvsrätten innebär enligt ALN 28b § att den efterlevande sambon har rätt till fyra grundbelopp (*folketrygdens grunnbeløp*), vilket enligt 2013 års belopp innebar drygt 340 000 norska kronor.²² Detta belopp går före bröstarvingarnas (*livsarvingenes*) laglott (*pliktdelsarv*). Sambor som inte önskar denna arvsrätt kan enligt paragrafens andra stycke sätta arvsrätten ur spel genom ett testamente.

Sambor utan gemensamma barn men med särkullbarn faller utanför ovan beskrivna regler, och särkullbarnens laglotter begränsar deras testationsfrihet. Enligt ALN 29 § utgör bröstarvingarnas laglott två

²⁰ Lødrup & Sverdrup 2011, s. 67-69, 72.

²¹ Lødrup & Asland 2012, s. 76.

²² År 2013 beräknas folketrygdens grunnbeløp till 85 245 NOK (NAV).

tredjedelar av arvlåtarens förmögenhet. Dessa sambor kan med andra ord i princip endast testamentera en tredjedel av sin förmögenhet till varandra. För att förbättra situationen för dessa sambor innehåller ALN 28b § en möjlighet för dem att genom testamente ärva på samma sätt som sambor med gemensamma barn. Denna utvidgade testationsrätt gäller dock bara om paret varit sambor i minst fem år vid dödsfallet.²³

4.2 Diskussioner i förarbeten

I slutet av 90-talet gjordes det i Norge en utredning om sambors ställning i samhället. Utredningens uppgift var bland annat att ta ställning till hur långt lagstiftaren bör gå när det gäller att likställa sambor med äkta makar.²⁴ Utredningen konstaterade att utvecklingen gått mot att prioritera efterlevande make framför släktsarvingar och att detta medfört att skillnaderna mellan äkta makar och sambor blivit större. Trots detta kom de fram till att det inte borde införas någon legal arvsrätt för sambor. Utredningen menade att det var enkelt för sambor att upprätta ett testamente för att reglera arvsfrågan, men pekade på att sambor måste informeras om vikten av att upprätta ett testamente. Flertalet i utredningen föreslog även att det under vissa förutsättningar genom testamente skulle bli möjligt för en efterlevande sambo att ärva ett belopp som skulle gå framför bröstarvingarnas laglott.²⁵

Utredningen kom dock inte med några konkreta lagförslag och det skulle dröja till 2008 innan Justitiedepartementet la fram den proposition som ligger bakom de regler som finns i den norska arvslagen idag.²⁶

I propositionen diskuteras argument för och emot en lagreglering. Det talas om att en efterlevande sambo kan ha samma behov som en efterlevande make. Hänsynen till gemensamma barn är också något som talar för att sambor och äkta makar ska behandlas på liknande sätt. Liksom i Danmark

²³ Lødrup & Asland 2012, s. 82-83.

²⁴ NOU 1999: 25, s. 7.

²⁵ NOU 1999: 25, s. 144-149.

²⁶ Lødrup & Asland 2012, s. 78-79.

går diskussionen in på de som har valt att inte gifta sig för att undvika de regler som följer av ett äktenskap. Men det pekas också på de fall där samborna är oeniga om ett giftermål, där den ekonomiskt sett svagare sambon får stå tillbaka, och att lagens regler bör ta sikte på att skydda den svagare parten. En annan omständighet som tas upp är att trots att det inte finns någon underhållsplikt mellan sambor så har många en sammanblandad ekonomi på samma sätt som makar. Att laglotten står i vägen för testationsfriheten mellan sambor ges också som ett argument för lagreglering. I diskussionen tas även upp det faktum att många sambor inte vet att de måste upprätta ett testamente för att säkra varandras framtid eller att ett testamente trots sambornas kunskap och avsikt inte blir av. Till sist konstateras det att lagen, vilket är vad som blir gällande för dem som inte aktivt reglerat arvsfrågan, bör ge det resultat som är rimligast för de flesta sambor.²⁷

Departementet anser att det inte längre går att utgå ifrån att flertalet sambor medvetet har valt bort äktenskapets rättsverkningar. De som faktiskt har gjort ett sådant val menar departementet tas hänsyn till genom att de ges möjlighet att upprätta ett testamente och på så sätt välja bort lagens regler. En arvsrätt för sambor vägs även mot släktarvingarnas intressen, här är det främst bröstarvingar som beaktas. När det gäller gemensamma barn menar departementet att deras intresse oftast sammanfaller med den efterlevande sambons. Därför anser de att när arvingarna efter den döde utgörs av gemensamma barn så är det rimligt att efterlevande sambos rättigheter utvidgas. Om den som är närmast i arv är ett särkullbarn menar departementet att situationen blir annorlunda och att reglerna måste utformas så att det blir en rimlig avvägning där även särkullbarnets intresse blir beaktat. En invändning mot lagförslaget var att det skulle ge en falsk trygghet hos sambor om att de har samma rättsliga ställning som äkta makar, när det i själva verket rör sig om begränsade arvsrättsliga regler som endast gäller för vissa sambor. Departementet håller med om detta men

²⁷ Prp. 73, s. 11-12.

hävdat att behovet av att skydda dem som av olika anledningar inte har upprättat ett testamente väger tyngre än de missförstånd som kan uppstå.²⁸

Tidigare hade diskuterats om även sambor utan gemensamma barn men som varit sambor i mer än fem år skulle falla in under den legala arvsrätten. Detta ställer sig departementet tveksamma till då de menar att det i denna grupp inte är lika säkert att en arvsrätt för den efterlevande sambon skulle vara den rimligaste fördelningen. De pekar på att denna grupp kan innehålla sambor som är unga, där det är mer rimligt att den dödes föräldrar ärver eller sambor som funnit varandra på äldre dagar där det inte är säkert att önskan är att sambon ska ärva framför släktarvingarna. Departementet uppmärksammar också att passerandet av en fem-årsgräns inte på samma sätt manar samborna till att ta reda på vilka regler som gäller för dem, som tillkomsten av ett barn. Sambor som inte vill ärva varandra kan då komma att missa att reglera sitt arv genom testamente. Departementet anser att den bästa lösningen är att låta sambor utan gemensamma barn upprätta testamente om de vill ärva varandra. Har samboförhållandet varat i över fem år anser departementet att det är rimligt att den efterlevande sambon genom testamente kan få en arvsrätt på fyra grundbelopp som går före särkullbarns laglottsanspråk.²⁹

Departementets lagförslag antogs utan ändringar av Stortinget.³⁰ Det är dock inte säkert att de nya samboreglerna kommer att bli särskilt långvariga, Norge håller nämligen på att arbeta fram en ny arvslag. I NOU 2014: 1 Ny arvelov uttrycks en vilja att jämställa sambor och äkta makar i arvsrättsligt hänseende. Utredningen anser att lagen inte bör styra folk till äktenskap, utan att lagen ska vara neutral i förhållande till vilken samlevnadsform ett par valt. De pekar på att sambor i många avseenden är jämställda med äkta makar. En av anledningarna till att sambor bör likställas med äkta makar menar utredningen är att det skulle förbättra situationen för de gemensamma barnen, då det ökar möjligheterna för den efterlevande sambon att behålla

²⁸ Prp. 73, s. 14-15.

²⁹ Prp. 73, s. 25-26.

³⁰ Lødrup & Asland 2012, s. 79.

familjehemmet. Argumentet att sambor har möjlighet att trygga varandras framtid via testamente avfärdar utredningen genom att hänvisa till att det är få som utnyttjar denna möjlighet i praktiken. Utredningen menar att genom att likställa sambor och äkta makar uppnås ett av de viktigaste målen med en ny arvslag, nämligen att se till att arven går till de personer som står närmast arvlåtaren och som i de flesta fall är den som arvlåtaren önskar ska ärva.³¹

Utredningen föreslår att även sambor utan gemensamma barn ska ärva varandra direkt utifrån lagen. Trots att samboförhållanden där det inte finns gemensamma barn kan skilja sig betydligt mer från varandra, anser utredningen att när ett samboförhållande varat i fem år bör en legal arvsrätt vara överensstämmande med viljan hos de flesta sambopar. Arvsrätten föreslås utgöras av hälften av kvarlåtenskapen när det finns bröstarvingar och annars hela kvarlåtenskapen. Detta är samma som föreslås gälla för äkta makar, utredningen menar att det inte finns någon anledning att göra skillnad på sambor och äkta makar då skyddsbehovet är detsamma.³²

Om förslagen om ett jämställande av sambor och äkta makar kommer realiseras återstår att se.

4.3 Röster i doktrin

Asland kommenterar i sin bok *Uskifte*, förslaget till de idag införda reglerna om arv för sambor. Asland resonerar kring valet att inte gifta sig och kommer fram till att det idag endast bör vara en mindre grupp som har valt samboförhållande för att undvika äktenskapets arvsrättsliga följder och menar att det är rimligast att lägga bördan av att skriva testamente på dem då de är i minoritet.³³

Asland är kritisk till att den legala arvsrätten begränsats till fyra grundbelopp. Han pekar på att detta i många fall är otillräcklig för en

³¹ NOU 2014: 1, s. 49-50.

³² NOU 2014: 1, s. 51-54.

³³ Asland 2008, s. 478-480.

efterlevande sambo som vill kunna behålla sin bostad. Asland menar att sambors arvsrätt bör vara likställd med äkta makars. Han ser inga starka skäl till varför ett barn med föräldrar som är sambor ska ärva mer än ett barn med gifta föräldrar. Han menar också att reglerna som gäller för äkta makar bättre väger in den efterlevandes intressen. Där bestäms efterlevandes arv utifrån andelar som ökar ju avlägsnare övriga arvingar är.³⁴ Asland framhåller att det viktigaste för den efterlevande oftast är att kunna behålla bostaden och bohaget. En stor del av den dödes förmögenhet utgörs ofta av bostaden och genom en arvsrätt baserad på andelar istället för ett fast belopp anser Asland att arvet korresponderar bättre med de kostnader den efterlevande har för att behålla bostaden, alternativt skaffa en ny. En annan viktig aspekt menar Asland är att en likställning med äkta makar gör arvsreglerna enklare och mer översiktliga. Han pekar på risken med att införa en arvsrätt för sambor som ger ett sämre skydd än äkta makar har då det kan skapa en falsk trygghet där samborna tror att de har samma rättsställning som äkta makar.³⁵

³⁴ Se ALN 6 §.

³⁵ Asland 2008, s. 493-495.

5 Tillbaka till Sverige

5.1 Röster i doktrin

Singer konstaterar att antalet långvariga samboförhållanden ökat de senaste decennierna. Att situationen inte ser likadan ut som på 70- och 80-talet då sambors arvsrätt senast diskuterades mer utförligt menar hon talar för att frågan ska tas upp på nytt. Hon tar upp problemet med laglottens begränsande av testationsfriheten och pekar även på att många inte skriver testamente, vilket hon menar bland annat kan ha sin förklaring i att folk tror att de har ett bättre skydd än vad de har. Singer ifrågasätter hållbarheten i argumentet att äktenskapet inte får undergrävas, men uppmärksammar även att det finns par som blivit sambor på äldre dagar och hellre vill att barn från tidigare förhållanden ska ärva.³⁶

Brattström konstaterar att SamboL:s regler i många fall är otillräckliga. Hon ger flera förslag på hur efterlevande sambos ställning skulle kunna stärkas. Hon diskuterar hur bröstarvingar kan ges möjlighet att *avstå* sin laglott och istället få den som efter arv när det finns ett testamente till förmån för efterlevande sambo. Hon tittar även på lösningen att underåriga barn till sambor får samma möjlighet att avstå sin direkta arvsrätt som särkullbarn till äkta makar har idag.³⁷ Ett annat alternativ är att via testamente låta gemensamma barn, precis som barn till äkta makar, vänta med att få ut sitt arv tills båda föräldrarna har dött.³⁸

I läroboken, *Rätt arv*, diskuterar Brattström och Singer hur en arvsrätt för sambor skulle kunna utformas. De menar att arvsrätten (som skulle vara möjlig att frångå genom testamente) skulle kunna omfatta den dödes samboegendom, på så sätt skulle resultatet i de flesta fall bli rimligt både för korta och långa förhållanden. De menar att denna arvsrätt skulle vara

³⁶ Singer 2013, s. 117-118.

³⁷ Se AB 3 kap. 9 § och FB 15 kap. 6 § 2 st.

³⁸ Brattström 2012, s. 126-128.

förenad med en efterarvsrätt för bröstarvingar. Vad gäller tidpunkten föreslår de av praktiska skäl att arvsrätten ska inträda när paret enligt SamboL räknas som sambor.³⁹

Universitetslektorn Viola Boström och universitetsadjunkten Ulf Israelsson, båda verksamma inom familjerätt vid Umeå universitet, diskuterar sambors efterlevandeskydd i en artikel publicerad i *Svensk Juristtidning*. De tror att sambor och äkta makar i framtiden kommer att jämföras i arvsrättsligt hänseende. Men innan rättsutvecklingen nått dit pekar även de på möjligheten av att låta gemensamma barn vänta på att få ut sin laglott när det finns ett testamente till förmån för efterlevande sambo samt göra det möjligt för barn till den döde att avstå från sitt direkta arv till förmån för en efterlevande sambo, även när det inte finns något testamente.⁴⁰

³⁹ Brattström & Singer 2011, s. 239.

⁴⁰ Boström & Israelsson 2004, s. 644-647.

6 Analys

6.1 Varför bör sambor ges arvsrätt?

Det finns mycket som talar för att något behöver göras för att förbättra ställningen för en efterlevande sambo i Sverige. Som vi har sett ger SamboL i många fall ett tämligen skralt skydd. Singer konstaterar att antalet sambor har ökat sedan frågan om arvsrätt senast diskuterades på allvar. Vi kan inte längre utgå från en föreställning om att antalet långvariga samboförhållanden är få. Som påpekats från flera håll kan vi inte heller anta att flertalet sambor gjort ett medvetet val att inte gifta sig för att undvika äktenskapets rättsföljder, däribland arvsrätten. För egen del tror jag att många har bilden av giftermålet som en religiös företeelse och tänker inte på de rättsliga skillnaderna mellan att vara sambo och att vara gift. Vi bör hålla i minnet att världen inte enbart består utav jurister och många sambor har inte kunskap om vilka rättsliga regler som gäller för dem. Det är säkerligen många sambor som utgår från att de har ett bättre skydd än vad de har då samboförhållanden idag är vanliga och fullt accepterade.

Även då det handlar om ett aktivt val att inte gifta sig, är det inte säkert att valet är gjort av samborna gemensamt. Att lagen bör skydda en svagare part är ett argument för att förbättra ställningen för en efterlevande sambo. Det finns såklart de sambor som är överens om att inte ärva varandra, främst har det diskuterats kring sambor som finner varandra på äldre dagar. Även för unga sambor eller för sambor där förhållandet endast varat en kort tid kan en arvsrätt verka olämplig. Och visst finns det, som Justitiedepartementet i Danmark påpekar, problem med att införa regler för personer som inte aktivt har valt att falla in under dem. Regler som gäller för sambor blir ju tillämpliga utan någon mer viljeyttring från samborna än en önskan att bo tillsammans.

Det stora problemet med sambors arvsrätt är att det inte går att dra alla över en kam. Men som den danska utredningsgruppen konstaterade bör

lagstiftaren välja den lösning som överensstämmer med viljan hos de flesta sambor. Det är rimligast att den grupp sambor som har en avvikande vilja blir de som behöver företa en aktiv handling.

Att sambor har möjlighet att skriva testamente till förmån för varandra har ofta använts som argument till att behovet för en legal arvsrätt för sambor inte är så stort. Men som vi konstaterat ovan är det många som inte vet om att de måste upprätta ett testamente för att ärva varandra. Även bland de som känner till reglerna är att skriva ett testamente något som ofta skjuts upp. För de sambor som faktiskt upprättar ett testamente kommer problemet med bröstarvingars laglott. I Sverige utgörs laglotten av halva arvslotten och innebär således en stor begränsning i testationsfriheten för sambor med barn. Vi har även konstaterat att om barnen är underåriga måste laglotten begäras ut. Detta kan innebära att barnens hem måste säljas vilket knappast ligger i deras intresse. Här behövs med andra ord en förändring av reglerna.

Asland påpekar att det inte finns några starka skäl till varför barn till sambor ska ärva mer än barn till äkta makar. I Sverige där äkta makar inte har någon självständig arvsrätt blir frågan istället varför barn till sambor ska få ut sitt arv med en gång när barn till äkta makar får vänta. Som det sägs i de norska förarbetena så har en efterlevande sambo många gånger samma behov som en efterlevande make.

Ett argument som ibland framförs är att sambor som vill ha ett bättre skydd enkelt kan få det genom att gifta sig. Den svenska lagstiftaren håller fast vid att det inte bör införas regler som gör samboförhållandet till ett äktenskap av lägre dignitet. Den norska arvslagsutredningen pekar istället på att lagen inte bör styra människors val av levnadsform. Lagen borde anpassa sig efter hur folk lever, inte tvärtom.

Sammantaget väger, enligt min mening, argumenten som talar för arvsrätt eller åtminstone för en förbättring av en efterlevande sambos ställning

tyngre än argumenten mot. Nu kommer vi till frågan hur reglerna bör utformas och vilka sambor som bör omfattas.

6.2 Hur bör reglerna utformas?

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka möjligheterna att införa *arvsrätt* för sambor. Vi börjar därför med att se på hur en legal arvsrätt skulle kunna utformas. För det första måste det avgöras om det ska vara en självständig arvsrätt eller om arvsrätten ska fungera på samma sätt som makars arvsrätt där förmögenheten övertas med fri förfoganderätt med efterarv för övriga arvingar.

I Norge ges sambor en självständig legal arvsrätt begränsad till ett visst belopp. Asland är kritisk mot beloppsbegränsningen och menar att det är bättre med en arvsrätt grundad på andelar, då det korresponderar bättre med sambornas levnadsstandard. Det viktigaste för en efterlevande sambo är förmodligen, som Asland hävdar, att kunna behålla hemmet. En lösning där hela kvarlåtenskapen övertas med efterarv, på samma sätt som för makar, tillgodoser detta intresse samtidigt som hänsyn tas till bröstarvingarna. Som vi har sett är det flera som ställer sig frågande till varför ett barn till föräldrar som är sambor ska ha en starkare arvsrätt än barn till makar. Lika regler för sambor och äkta makar gör dessutom arvsreglerna mer överskådliga, och den falska trygghet som begränsade arvsregler innebär undviks.

Ett intressant förslag är det som ges av Brattström och Singer, att arvsrätten ska omfatta den avlidnes samboegendom, samt vara förenad med efterarv. Lösningen skulle i många fall ge ett rimligt resultat. I ett förhållande som varat kort tid har samborna oftast inte hunnit förvärva så mycket samboegendom, medan det i ett livslångt förhållande antagligen finns mycket samboegendom som skulle få övertas av den efterlevande sambon. Denna lösning hjälper emellertid inte där det gemensamma hemmet förvärvats av den avlidne innan samboförhållandet inleddes.

En annan fråga är för vilka sambor arvsrätten ska gälla. Enligt Brattströms och Singers förslag skulle arvsrätten inträda i samband med att paret betraktas som sambor i SamboL:s mening. Lagstiftarna i både Danmark och Norge har istället velat göra arvsrätten beroende av om samborna har gemensamma barn. De har pekat på att det för denna grupp sambor kan hållas för någorlunda säkert att en arvsrätt överensstämmer med sambornas vilja. Från flera håll hörs dock röster som förespråkar att även sambor utan barn ske ges en legal rätt att ärva varandra. Dessa sambor är visserligen inte begränsade av någon laglott och kan upprätta ett fullgott skydd via testamente (såvida det inte finns särkullbarn med i bilden). Men övriga argument om varför en arvsrätt bör införas gäller även dem och i det norska förslaget till ny arvslag föreslås att sambor som varit tillsammans i över fem år ges en legal arvsrätt.

Bland sambor utan barn hittar vi de omdiskuterade grupperna unga sambor och sambor som funnit varandra på äldre dagar. En tidsgräns på fem år skulle kunna ge ett rimligt resultat även för de flesta unga sambor. Gruppen med sambor som inlett sitt förhållande sent i livet och som önskar att arvet ska gå till deras släktsarvingar hamnar lite i kläm om det införs en legal arvsrätt som gäller för alla sambor. Då detta inte kan antas vara huvuddelen sambor är det nog ändå rimligast att lägga bördan av att upprätta ett testamente för att uppnå önskad fördelning av kvarlåtenskapen på dem. Funderingar kring vad man lämnar efter sig och till vem är säkerligen vanligare när man kommer upp i en högre ålder, varför tankar på att upprätta ett testamente kanske ligger närmre till hands än för ett ungt sambopar i småbarnsåren. Men oftast är det antagligen barn från ett tidigare förhållande som det äldre samboparet vill ska ärva. Om vi tänker oss en lösning där samma regler som gäller för äkta makar gäller även för sambor, kommer ett särkullbarns arv gå före arvet till en efterlevande sambo (såvida inte särkullbarnet väljer att vänta och istället få ut ett efterarv). Men det kan även finnas andra grupper av sambor som av olika skäl inte vill ärva varandra, det är därför av stor vikt att reglerna inte görs tvingande. Det måste finnas en möjlighet att välja bort arvsrätten.

Det finns enligt min uppfattning rimliga lösningar på en legal arvsrätt för sambor. Nu kommer istället diskuteras några andra alternativ vilka inte bygger på en legal arvsrätt men som likväl skulle förbättra situationen för en efterlevande sambo. I såväl Danmark som Norge ser vi lösningar som går ut på att sambor genom testamente kan utöka skyddet för varandra på bekostnad av bröstarvingarnas laglotter. I båda länderna måste samborna uppfylla vissa krav som har till syfte att visa på att det finns en stark gemenskap för att kunna utöka sin testationsmöjlighet. Att skydda släktsarvingarnas, särskilt särkullbarns, intresse på detta sätt blir viktigare då, som i dessa länder, sambor genom testamentet ges en självständig arvsrätt.

Regler som utökar testationsfriheten kan vara den möjlighet som ges alla sambor, som i Danmark, eller så kan sådana regler kombineras med en legal arvsrätt för vissa sambor, som situationen är i Norge. Även i den danska utredningens förslag gavs det en legal arvsrätt för vissa sambor medan andra var hänvisade till att upprätta testamente. Lund-Andersen kritiserade en sådan lösning och menade att det blir svårt för sambor att veta vad som gäller för dem. En lösning för svenskt vidkommande skulle kunna vara att följa Danmarks lagstiftning och ge alla sambor möjlighet att via testamente likställas med makar arvsrättsligt. Men flera av de problem som finns idag kvarstår, många sambor är omedvetna om vad som gäller för dem och de flesta upprättar inte testamente.

En annan lösning som diskuterats går ut på att underåriga bröstarvingar ska kunna avstå från att direkt få ut sin arvslott och istället vänta på efterarv. Bröstarvingar föreslås även kunna avstå från att direkt få ut laglotten som istället omvandlas till en efterarvsrätt, när samborna har upprättat ett testamente. Sådana lösningar skulle säkerligen falla väl ut i de flesta fall då det får antas att bröstarvingar har ett intresse av att föräldrarnas och kanske även styvföräldrarnas behov tillgodoses. Det finns emellertid alltid en risk med att låta beslutet över arvet ligga hos någon annan än samborna själva.

Som vi sett finns det många olika förslag och varianter på hur en efterlevande sambos ställning skulle kunna förbättras. Jag hoppas att vi snart kommer se en förändring på området även i Sverige. Det viktigaste är enligt min mening att sambor får en möjlighet att ge varandra full arvsrätt. Men det vore ännu bättre om det införs en legal arvsrätt, något som jag anser det finns goda möjligheter för, antingen enligt Brattströms och Singers modell eller genom att jämställa sambor med äkta makar. Boström och Israelsson förutspår att ett jämställande väntar i framtiden och i Norge kan denna framtid vara nära om arvslagsutredningens förslag går igenom. Som utredningen konstaterar bör arvsreglerna konstrueras så att arvet går till den som stått den avlidne närmast, vilket bör vara den person som den avlidne valt att dela sitt liv med, giftermål eller ej. Förlusten av en sambo ska inte behöva innebära förlusten av ett hem.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Danmark

Bemærkningerne till lovforslag nr. L 100, Folketingsåret 2006-2007 [Cit. bem. L 100]

Betænkning nr. 1473 af 2006, Revision af arvelovgivningen mv. [Cit. bet. 1473]

Norge

Otp.prp. nr. 73 (2007-2008) Om lov om endringer i arveloven mv. (arv og uskifte for samboere) [Cit. prp. 73]

NOU 1999: 25 Samboerne of samfunnet

NOU 2014: 1 Ny arvelov

Sverige

Bet. 2011/12:CU16 Familjerätt

Mot. 2005/06:L244 Sambolagen

Mot. 2011/12:C330 Sambors arvsrätt

Prop. 1986/87:1 om äktenskapsbalk m.m.

Prop. 2002/03:80 Ny sambolag

Litteratur

Asland, John: *Uskifte*, 1. uppl., Gyldendal akademisk, Oslo, 2008

Borman, Anne Louise, Taksøe-Jensen, Finn & Trabjerg, Ib Hounsgaard: *Arveloven: af 2008 med kommentarer*, 1. uppl., Thomson Reuters, Köpenhamn, 2008

Boström, Viola & Israelsson, Ulf: ”Är arvsrätten föråldrad? Något om sambors efterlevandeskydd” I: *Svensk Juristtidning*, 2004

Brattström, Margareta: ”Balansen mellan efterlevande makens rätt och den först avlidna makens arvingar. Arvsrätt för sambor? – Ett svenskt perspektiv”. I: *Utviklingen i nordisk arverett – tegn i tiden*, Nordiska ministerrådet, Köpenhamn, 2013

Brattström, Margareta & Singer, Anna: *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, 3. [omarb.] uppl., Iustus, Uppsala, 2011

Feldthusen, Rasmus Kristian, Lund-Andersen, Ingrid & Nielsen, Linda: *Arveretten*, 4. Uppl., Gjellerup, Köpenhamn, 2014

Lund-Andersen, Ingrid: *Familieøkonomien: samlevendes retsforhold, ægtefællers retsforhold, retspolitik*, 1. uppl., Jurist- og Økonomforbundet, København, 2011

Lødrup, Peter & Asland, John: *Arverett*, 6. uppl., Gyldendal, Oslo, 2012

Lødrup, Peter & Sverdrup, Tone: *Oversikt over familieretten*, 3. uppl., Cappelen Damm akademisk, Oslo, 2011

Nielsen, Linda: *Familieretten*, 6. uppl., Gjellerup, København, 2012

Singer, Anna: ”Blodsband, släktskap, försörjning eller kanske kärlek? – Om arvsrättens grund och funktion i det postmoderna samhället”. I: *Samfunnsutvikling og arverettslige utfordringer*, Cappelen Damm, Oslo, 2013

Vindeløv, Vibeke, Nielsen, Linda & Lund-Andersen, Ingrid: *Retsstillingen for ugifte samlevende*, Gad, København, 1988

Elektroniska källor

NAV – Arbeids- og velferdforvaltninga, hämtad den 7 maj 2014 från:
[https://www.nav.no/Om+NAV/Satsar+og+utbetalingsdatoar/Grunnbeløpet+\(G\)](https://www.nav.no/Om+NAV/Satsar+og+utbetalingsdatoar/Grunnbeløpet+(G))

SCB – Statistiska centralbyrån, hämtad den 9 april 2014 från:
http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Priser-och-konsumtion/Konsumentprisindex/Konsumentprisindex-KPI/33772/33779/Behallare-for-Press/Prisbasbeloppet-for-ar-2014/